

ALMANYA'DA İLKOKUL SİSTEMİ

DERLEME MAKALESİ

İrfan BAŞKURT¹

¹ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, İstanbul, irfanbaskurt54@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0690-816X.

Geliş Tarihi: 19.07.2019 Kabul Tarihi: 11.12.2019

Öz: Bu makalede ilkokul eğitiminin Alman eğitim sistemi içerisindeki yeri konu edilmektedir. Çalışma ile ilkokul sisteminin işleyişi, kaynaklık etme itibarıyla ilkokul öncesi ve sonrası eğitim kurumlarıyla olan ilişkiler ve öğretim programlarının yapısı gibi hususların Türk eğitim dünyasına sunulması amaçlanmaktadır. Eser, giriş kısmı hariç iki bölümden meydana gelmektedir. Alman eğitim sisteminin temel yapısı ve işleyişi giriş, Alman eğitim sistemi, okulların misyon ve karakteri, ebeveyn-okul ilişkisi, öğrenci taşıma ve sınıf dışı eğitim gibi hususlar birinci, Almanya'da ilkokul, ilkokula başlama yaşı ve sınıf öğretmeni ilkesi, öğretim programı ve eğitim düzeylerinden birbirine geçişler gibi hususlar ikinci bölümde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Almanya'da ilkokul, okulların misyonu, sınıf öğretmeni, ebeveyn-okul ilişkisi.

THE PRIMARY SCHOOL SYSTEM IN GERMANY

Abstract:

This article focuses on the place of primary school education in the German educational system. The aim of the study is to present the issues like the functioning of the German primary school system, relations with the educational institutions before and after primary education and the structure of the curriculum to the Turkish educational system. The study comprises of two sections except for the introduction. The introduction reveals the basic structure and functioning of the education system; the first section clarifies the German education system, the mission and character of the schools, parent-school relationship, student transport and extracurricular education, and the second section discusses the primary school in Germany, the age of starting primary school and classroom teacher principle, curriculum and the transitions between levels.

Key Words: Primary education in German, mission of schools, classroom teacher, parent-school relationship.

Giriş

Federal Almanya Cumhuriyeti, demokratik ve sosyal bir devlettir. Devlet yetkileri, yasama ve yürütme, federasyon ve mevcut 16 eyalet arasında bölünmüştür. Her eyaletin çerçevesi Federal Anayasa ile çizilmiş eğitim sistemleri bulunmaktadır. Federal düzenin özellikle eğitim, bilim ve kültür alanlarında devam etmesini hedefleyen Temel Yasanın 7/1 (Verfassung des Landes Baden-Württemberg, 1953; Eurydice, 2016; Eurydice, 2017) ve eyalet anayasalarının ilgili maddelerine göre eğitim ve öğretimin yönetim ve denetimi, federal devletin kontrolü altındadır. Ancak eyaletler eğitim, bilim, kültür, sanat, inanç, meslek seçimi ve eğitim yerlerinin tespiti gibi hususlarda politikalar belirleme ve uygulama özgürlüğüne sahiptirler (Eurydice, 2016, 24). Yeterli derecede farklılaştırılmış eğitim muhteviyatı ile dersler için hedef ve içerik belirlenmesi, okul planlarının geliştirilmesi, öğretim kadrolarının seçimi, eyaletlerin eğitimle ilgili görevleri arasındadır. Okul yasalarının belirlediği eğitim hedefleri, eyalet kültür bakanlıklarının sorumlu olduğu müfredat ile kayıt altına alınmıştır (Eurydice, 2012, 37; Eurydice, 2016, 50).

Eğitim-öğretimle ilgili kontrol ve denetiminin federal devletin elinde olması, okullarda alınan kararların bütün öğrencilerin bireysel yaşamları için hayati önem taşıması, statü, gelir, sağlık, yaşam memnuniyeti ve mutluluk açısından gelecekteki beklentilerini yakından ilgilendirmesi gibi gerekçelere dayandırılmaktadır. Dolayısıyla

devletin okul sistemi üzerinde yetki sahibi olması, devletin eğitim misyonunun, çocuk ve ergenlerin temel haklarının geliştirilmesi gibi anayasal şartlara uygun olarak yerine getirilip getirilmediğinin denetlenmesi görevi anlamına gelmektedir. Bu çerçevede Federal Anayasanın, devletin vatandaşlarına karşı taşıdığı sorumluluk temelinde en yüksek eğitim hedeflerinin belirlenmesi için kaynaklık ettiğini söylemek mümkündür (Pant, 2016, 7).

Eğitim, bilim ve kültürel egemenliğin eyaletler tarafından kullanılması ve konuyla ilgili politikaların belirlenmesinde sorumluluk sahibi olmaları, okul sistemleri, öğretim programları ve alana dair uygulamaların eyaletten eyalete değişkenlik göstermesine sebep olmaktadır. Ancak bu durum tarihi, coğrafi, kültürel ve sosyopolitik koşullar ile eğitim ve kültür alanında çeşitlilik ve rekabet unsuru olarak değerlendirilmektedir. Diğer bir ifadeyle güçlerin ayrılması, ideolojik ve sosyal çeşitlilik, rekabet ve yakınlık garantisi temeline dayanan bu yapı, eyaletlere coğrafi, sosyokültürel ve tarihi özelliklerin gerektirdiği uygulamaları yerine getirebilecek adil bir okul ve ders yelpazesinin sürdürülmesini mümkün kılmaktadır (Eurydice, 2016, 11-15).

Alman eğitim sisteminde eyaletler arasında farklılık ve değişkenlik bulunmakla birlikte, ilk, alt orta ve üst orta eğitim sisteminde birbirine yakınlık ve tutarlılıklar bulunmaktadır. Bunun sebebi, eyaletlerin 1948 yılında kurulan ve eyalet eğitim ve kültür bakanlıkları bünyesinde bulunan Bakanlıklar arası Kültür Konferansı (KMK)* ile işbirliği ve eşgüdüm halinde çalışmalarınıdır. Zira söz konusu konferans, özellikle 1945 yılından itibaren eğitimle ilgili eyaletler arasında artan farklılık ve dağınıklıkların giderilmesi, yükseköğretim ve kültür işleri alanlarındaki işbirliğinin koordine edilmesi, ortak temellere dayalı, etkin ve karşılaştırılabilir bir eğitim sisteminin inşası, zamanın ihtiyaç ve taleplerini karşılayacak ortak politikaların geliştirilmesi için çalışmalar yapmakta, kılavuz ilkeler belirlemektedir (Eurydice, 2016, 11-12, 16, 107). Eyalet eğitim bakanları bu teşkilatın tabii üyeleridir. Yukarıda da ifade edildiği gibi Konferans, eyaletler arasında eğitim birliği ve hareketliliğini temin etme, konuyla ilgili kararlar alma, eğitim sisteminin temel amaçlarını belirleme, ortak görüş oluşturma ve tüm eyaletleri ilgilendiren kültürel meseleleri ele alıp ortak stratejiler belirleme yetkisine sahiptir. Konferansın alt birimlerinde alınan eğitimle ilgili kararlar, eyalet bakanları tarafından görüşülerek müşterek bir karar haline getirildikten sonra “KMK Standartları” şeklinde yayınlanır ve bütün eyaletlerde uygulanır (Führ, 1996, 34-40). Böylece söz konusu standartlar, eyaletler arası ortak ve birbiriyle uyumlu bir eğitim anlayışını tanımladığı gibi, yapıcı bir değişim için temel oluşturmakta; eğitimde süreklilik, bağlayıcı bir yönlendirme ve referans çerçevesi sağlamaktadır.

* Buradan itibaren KMK veya Konferans.

Alman Eğitim Sistemi

Alman eğitim sistemini genel olarak aşağıdaki şekilde tasnif etmek mümkündür:

- İlkokul Öncesi Eğitim (Elementarbereich),
- İlköğretim (Primarbereich),
- Ortaöğretim (Sekundarbereich),
- Yükseköğretim (Tertiärer Bereich)
- Sürekli Eğitim (Bereich der Weiterbildung).

İlkokul öncesi eğitim, devlet okul sisteminin bir parçası değildir ve genel olarak ücretlidir. Bu kapsamda kreşler, anaokulları ve çocuk yuvaları (Kindergarten) bulunmaktadır. Almanya'da, üç yaşın altındaki çocuklar, birer kamu gündüz bakım kurumu olan anaokullarında, üç-altı yaş arasındaki çocuklar ise çocuk yuvalarında eğitim görürler. Söz konusu bu kurumlar belediyeler, devlet ve ebeveynlerin katkılarıyla finanse edilmektedir. Çocuk yuvaları, federal aile işleri bakanlıkları, kadın ve gençlik bakanlıkları, eğitim bakanlıkları, gençlik ve sosyal hizmetler bakanlıkları, aileler, kiliseler, belediyeler, dernekler ve bazı özel kuruluşlar tarafından işletilmektedirler (Eurydice, 2016, 33, 50, 82, 84). Almanya'da okulöncesi eğitim, çocukların bedensel, zihinsel, sosyal gelişimi ve dil becerilerini geliştirmesi açısından çok önemsenmektedir. Bu sebeple 2013 yılında üç yaşın altındaki çocuklar için günlük bakım ve çocuk yuvaları için ihtiyaca dayalı ve kalite odaklı çocuk bakımı hizmetleri sağlanmıştır. Buna göre 2013 yılından beri bir yaşından itibaren her çocuğa her iki alanda da erken çocukluk desteği alma hakkı getirilmiştir. Bu kapsamda bazı eyaletlerde bir günlük, bazı eyaletlerde ise haftada 5 saatlik ücretsiz temel bakım hizmeti verilmektedir (Eurydice, 2016, 82-84).

Almanya'da zorunlu eğitim altı yaşında ilkokul (Primarbereich) eğitimi ile başlar; Berlin, Bremen, Brandenburg, Nordrhein-Westfalen, Thüringen ve Saarland eyaletlerinde dokuz, diğer eyaletlerde ise on yıl devam eder. Zorunlu eğitim, engelli gençler için de geçerlidir (Eurydice, 2016, 25-26, 31). İlk ve ortaöğretimde devlet okulları ücretsiz olup okul sisteminin finansmanı Federal Hükümet, eyaletler ve yerel yönetimler tarafından (%90'dan fazlası) karşılanır. Yerel yönetimler, öğretmen olmayan personel dâhil okul harcamalarını, eyalet eğitim bakanlıkları ise öğretmenlerin personel masraflarını karşılar (Eurydice, 2016, 81, 83). Almanya'da devlet okulu öğrencileri, -eyaletlere göre bazı farklı düzenlemeler olsa da- devam ettikleri okullarda defter, kalem ve çizim aletleri gibi sarf malzemeleri hariç tüm öğretim materyallerine ücretsiz olarak erişebilmektedirler. Kitaplar, devlet tarafından basılmakta ve diğer değerli materyallerle birlikte öğrencilere ödünç olarak verilmektedir (Eurydice, 2016, 86).

İlkokul eğitimini tamamlayan öğrenciler, başarı durumları, sosyal yetenekleri, kabiliyet ve eğilimlerine göre her birinin çıktısı farklı olan ortaokul türlerinden birine devam ederler. Bu okullar, sırasıyla basitten mükemmele doğru seyir izleyen bir eğitim

programına sahiptirler. İki basamaklı olan orta öğretimin ilk basamağında Hauptschule (Sekundarbereich I), Realschule (Sekundarbereich I) ve Gymnasium (Sekundarbereich I) olmak üzere üç tip ortaokul bulunmaktadır (Eurydice, 2016, 31).

Zorunlu eğitim tamamlandıktan sonra, lise eğitiminde tam zamanlı genel veya mesleki eğitime devam etmeyenler, öğrenim süresi 3 yıl olan yarı zamanlı zorunlu mesleki eğitime tabidirler. Ortaokul genel eğitimine katılmayan veya çıraklık programına girmeyen gençler için, her eyalette zorunlu tam zamanlı okul eğitimi düzenlemeleri bulunmaktadır. Öğrenciler, ilkokuldan sonra geçiş yaptıkları ortaokul türleri ile büyük oranda yerine getirecekleri mesleklere de yönlendirilmiş olmaktadır. Herhangi bir meslek sahibi olabilmek için temel genel eğitim sağlayan ortaokul türü Hauptschule, ekonomi ve kamu hizmetlerinde orta düzeyde bir işe girebilmek için ise daha gelişmiş bir genel eğitim veren Realschule mezunu olmak gerekmektedir. Akademik olarak başarılı olabileceğine kanaat getirilen öğrenciler ise daha ortaöğretim aşamasında Gymnasium'a yönlendirilirler. Ortaöğretimin birinci seviyesi; ilkokulun dört yıl olduğu eyaletlerde 6, beş yıl olduğu eyaletlerde ise 5 yıldır.

İlkokulu bitiren öğrencilerin devam edebilecekleri bir diğer okul türü, pek çok eyalette bulunan ve Gesamtschule adıyla bilinen bütünsel okullardır. Bu okullar, bünyelerinde pedagojik ve örgütsel olarak ortaöğretim bir ve ikinci seviye düzeyinde yer alan bütün okul türlerini barındırırlar. Öğretimin kurs sistemi ile yapıldığı ortaöğretim birinci seviyede Hauptschule, Realschule ve Gymnasium bulunmaktadır. Entegre kapsamlı bu okul, konuya özgü farklılaşma için uygunluk seviyesine bakılmaksızın, ortaöğretim aşamasındaki üç programı kapsayan bir eğitim ve organizasyon birimidir (Eurydice, 2016, 123-126).

Ortaöğretim ikinci seviyede, lise olarak nitelendirilebilecek olan Gymnasium yer almaktadır. Öğrenim süresi 9 yıl olan Gymnasium'u bitiren öğrenciler, ABİTUR adı verilen bir sınava tabi tutulurlar ve başarılı olmaları halinde çeşitli yükseköğretim kurumlarından birine devam etmeye hak kazanırlar. Yine ortaöğretimin ikinci basamağı olarak kabul edilebilecek olan ve mesleki eğitim çerçevesinde eyaletlerin çoğunda meslek liseleri (Berufsbildende Schulen) ve özel eğitim (Sonder- & Förderschulen) okulları bulunmaktadır.

İlkokulu bitiren öğrencilerden fiziksel ve zihinsel açıdan yetersizliklerinden dolayı başarısız, özel ilgi ve bakıma muhtaç olan öğrenciler, destekleme okullarına (Förderschule) devam etmek zorundadırlar. Ancak bu okullar Almancası yetersiz, sosyal ilişkileri zayıf ya da sorunlu (özellikle göçmen kökenli) çocukların da gönderildiği okullar olmaları itibarıyla tartışılmaktadır. Yükseköğretimde (Tertiärer Bereich) ise akademik alanı farklı üniversiteler, yüksekokullar (teknik yüksekokullar, pedagoji yüksekokulları, ilahiyat yüksekokulları, meslek yüksekokulları/uygulamalı bilimler ve sanat yüksekokulları) yer almaktadır (Eurydice, 2016, 27). Sürekli Eğitim, yeterlilik gelişimi ve yeterliliklerin yaşam boyu öğrenme anlamında aktarıla birliği bağlamında genel, mesleki ve sosyo-politik ileri eğitim alanlarını kapsar (Eurydice, 2016, 25, 28).

Okulların Eğitim Misyonu ve Karakteri

Almanya'da Temel Yasa ve eğitim kanunları, gelecek nesillerin eğitimi için merkezi bir konuma sahip okulların asli görevini, pedagojik faaliyetleri yerine getirmek olarak belirlemektedir. Bununla birlikte okullar, ülkelerin sosyokültürel hayatı, meslek grupları ve idari yelpazesine kaynaklık etmekte, bir yönüyle sosyal, istikrarlı ve metodik insan yetiştirme, diğer yönüyle meslek insanı yetiştirme vazifesini yerine getirmektedirler. Bilindiği gibi eğitim sistemleri, okullar aracılığı ile bir toplumun sosyal hafızasını, evrensel değer ve normlar gibi kültürel değerleri de aktarmayı amaçlar, böylece bireylerin dünyaya uyum sağlamalarına yardımcı olacak davranışsal yönelimler ikame ederler. Ayrıca okullardan bağımsız karar verebilen, özerk davranış sergileyebilen, barışçıl ve diğer insanlara saygı gösterme özgürlüğünü sorumlu bir şekilde kullanabilecek, uluslararası anlayış ve Avrupalılık bilincinde; göçmenlerin bütünleşme çabalarını ve tüm öğrencilerin kültürlerarası yeterliliğini destekleyen, çevre bilincine sahip, kız ve kadınların mesleki yelpazelerinin genişletilmesini teşvik edecek doğrultuda eğitim vermeleri anayasal bir görev olarak beklenmektedir (BayEUG, 2000, Madde: 2-6).

Alman eğitim sisteminin genel amaçları arasında okul-aile işbirliği, din eğitimi özgürlüğü, ulusal ve uluslararası hoşgörünün geliştirilmesi ve desteklenmesi, sınıf farkı gözetmeksizin tüm bireylerin ortak ve ulusal eğitim için üst düzeyde öğrenim görmelerinin sağlanması gibi hususlar yer almaktadır. Sistemin diğer bir özelliği, etkileşim, işbirliği ve iletişime dayalı bir öğrenmeyi hedeflemiş olmasıdır. Çünkü bu hususlar, Alman eğitim sisteminin en yüksek amacı ve üst düzey bir eğitimin kalitesinin anahtarı olarak kabul edilmektedir. Öğrenme, doğuştan itibaren kabiliyet, bilgi ve deneyimlere dayalı olarak, kişinin bilgisinin aktif tasarımcısı olduğu bilgi edinme ve davranışsal bir değişim sürecidir. Bu gerçeklerden hareketle okullarda öğrencilerin sınıf arkadaşlarıyla karşılaşacakları, yaş ve gelişim seviyelerine uygun bir şekilde gözlem yaparak, yeniden düşünüp bir karara varabilecekleri ve nihayetinde eylemlerini gerçekleştirebilecekleri pedagojik bir atmosfer oluşturulması hedeflenmektedir. Böyle demokratik toplum ve değerler uyumuna zemin hazırlan bir ortamda öğrenciler okul hayatlarını, diğerleriyle dikkatli, hoşgörülü ve saygılı bir etkileşimin önem ve lüzumunu deneyerek geçirecek, farklı görüş ve yaşam biçimleriyle karşılaşarak tecrübe, değerlendirme ve eylem seçenekleriyle birlikte ufuklarını genişletme fırsatını elde edeceklerdir. Çünkü çocuklar, dünyayla ilgili anlayış, karakter ve kendi dünya görüşlerini başkalarıyla yüzleşme, karşılıklı fikir alışverişi ve müzakereler sonucunda inşa ederler (LehrplanPLUS Grundschule, 2014, 10, 19).

Alman eğitim sisteminin bu genel hedef ve amaçları, eyalet anayasaları ve okul kanunlarında teferruatlı olarak ele alınmaktadır. Mesela Bavyera Eyalet Anayasasının 131. maddesine göre *"Okullar, sadece bilgi ve beceri kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda kalp/gönül ve karakter de inşa ederler."* Söz konusu maddeye göre eğitimin üst düzey hedefleri de bulunmaktadır. Bunlar *Tanrı'ya, dini inançlara ve insan onuruna hürmet, kendi kendini kontrol etme, mesuliyet bilinci kazandırma, yardımseverlik, iyi, güzel ve güzel olan her*

şeye ve herkese açık fikirlilik, doğa ve çevre için sorumluluk duygusu kazandırma, öğrencileri, demokrasi ruhu, Baviera Eyaleti ve Alman halkının sevgisinde ve halkların birliği ruhunda eğitime” görevidir (LehrplanPLUS Grundschule, 2014, 17).

Almanya’da eğitimin misyonu yanında temel karakteri üzerinde de önemle durulmaktadır. Alman okul sisteminin temel karakterinin nasıl olacağı, Federal Anayasanın giriş kısmında (Dibace) ve 3/1 maddesinde tanımlanmaktadır. Buna göre okullar, “Alman toprakları üzerinde yaşayan insanların; Allah ve insanlar nezdinde sorumluluklarının bilincinde; milletin ve vatanın birliğini koruma şuurunda, hukuka saygılı, Birleşik Avrupa’da barışa ve dünyaya hizmet etme ve eyaletlerdeki düzeni koruma bilincinde yetişmelerini sağlama” (Verfassung des Landes Baden-Württemberg, 1981, 70) ilkelerine bağlı kalmak zorundadırlar. Bütün eyaletler, yürüttükleri eğitim ve öğretimin karakterini bu çerçevede oluşturmuşlardır. Bu husus, Hessen Eyaleti Eğitim Kanununda okulun görevlerini düzenleyen 2., 3. ve 86. maddelerde ele alınmaktadır. Buna göre okullar, hangi tür eğitim verilerse versinler görevlerini Hristiyan ve hümanist geleneğe dayanan bir yapıda yerine getirecekler; etik ilkelere göre hareket etmeyi, dini ve kültürel değerlere saygı göstermeyi görev bileceklerdir. Ayrıca okul, diğer insanlarla ilişkileri saygı, hoşgörü, adalet ve dayanışma ilkeleri çerçevesinde şekillendirmeyi öğretmeli, kadın haklarını insan hakkı olarak kabul etmeyi öğretmeli, farklı etnik kökenden kişilerin dini ve dünyevi görüşlerini ön yargısız kabul edebilme bilinci kazandırmalıdır. Böylece farklı kültürlere sahip insanlarla barış içinde yaşaya bilme, bütün insanların yaşam haklarına saygı gösterme şuru kazandırılmış olacaktır. Üzerinde durulan kanunun 3. maddesine göre okul, öğrencileri cinsiyet, ırk, köken, vatan, dil, din, mezhep, sakatlık, dini veya politik görüşlere göre ayrımcılık yapamayacağı gibi, bu hususlarda herhangi bir tercihte de bulunamaz. Okul idaresi ise söz konusu alanlarda tarafsızlığına olan güven ve barışı tehlikeye sokacak davranışlarda bulunmaz (Schulgesetz-HSchG, Madde: 2, 3, 86).

Baviera Eyalet Eğitim Kanununun 7. Maddesi, yukarıda belirtilen Hristiyanlıkla ilgili karakteristik özelliği daha da ileri taşıyarak ilkökul eğitiminin, Hristiyan mezheplerinin temel ilkeleri doğrultusunda, aynı mezhebe bağlı öğrencilerin yer aldığı sınıflarda ilgili mezhebin özel ilkeleri doğrultusunda yapmalarını kayıt altına almaktadır. Aynı maddenin ilgili fıkralarında ise, Baviera’nın tarihi ve kültürel özelliklerinin göz önünde bulundurulması istenmekte, ilkökul, ortaokul ve destek merkezlerinin/ Förderzentren sınıflarına haç asılması önerilmektedir. Bu uygulamanın *inanç özgürlüğünü korurken, anayasanın en yüksek eğitim hedeflerini Hristiyan ve Batı değerleri temelinde gerçekleştirme arzusunun bir ifadesi* olduğu belirtilmektedir (BayEUG, 2000, Madde: 7).

Yukarıda ortaya konan örneklerin benzerlerini diğer birçok eyaletin okul kanununda görmek mümkündür. Buna göre Alman ilk ve ortaöğretiminin Hristiyan karakterli okullar olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü öğrencilerin eylemlerini, ancak aşkın ilkeler ve değerler temelinde oluşturulan okul atmosferinde gerçekleştirebileceklerine inanılmaktadır. Çünkü öğrenciler demokratik, dikkatli, hoşgörülü ve saygılı

bir etkileşimin önemini ve gerekliliğini ancak günlük okul hayatlarında başkalarıyla tecrübe ederek kazanabilir, eylem seçeneklerini çoğaltarak ufukların genişletebilirler.

Ebeveyn-Okul İlişkisi ve Veli Danışma Kurulları

Alman eğitim sistemine göre ebeveynler, eğitim ve öğretimin en önemli paydaşlarıdır. Eğitim, bireysel ve sosyal bir süreç olarak gerçekleşir ve çocuklar eğitim süreçlerinde merkezde ve eğitimin aktif bir yaratıcısı olarak yer alırlar. Bu manada ebeveynler, eğitimin en önemli muhatabı ve çocuklarının eğitimlerinin ilk oluşturucuları ve uzmanlarıdır. Ebeveyn-okul ilişkisinin üst düzeyde oluşu Almanya'da *eğitim-öğretim ortaklığı* ve *ebeveynlik* kavramlarını geliştirmiştir.

Ebeveyn-okul işbirliği ve eğitim süreçlerinin verimliliğinin, büyük ölçüde aile içi ilişkilerin kalitesine bağlı olduğu, birçok eyaletin okul kanununda dile getirilmektedir. Çünkü eğitimcilere göre, çocuğun hayatının ilk yıllarında ailede yaşadığı tecrübelerin, nitelikli aile içi bağları, ilkokul çağında da her çocuğun kişilik gelişimini ve öğrenme başarısını desteklemektedir. Zira ebeveynler, sosyal-duygusal gelişimin ilk yeri olan ailede yaşam boyu öğrenmenin yanı sıra duygusal, sosyal ve fiziksel yeterlilik için de temel oluşturmaktadırlar. Bu anlamda tüm aile dışı eğitim yerleri, ebeveynlerin yeri doldurulamaz olduğunun bilinciyle, ailenin önemi ve yükledikleri sorumluluklarının farkında olarak onlara değer vermekte ve onları desteklemektedirler. Ebeveynlerin okullarla iletişim ve işbirliği yapmaları, düzenlenen ebeveyn akşamları, düzenli olarak yapılan fikir teatileri, karşılıklı öneri alma, okul gezileri veya okul partileri gibi etkinliklerle sağlanmaktadır (LehrplanPLUS Grundschule, 2014, 13-14).

Yukarıda da ifade edildiği gibi, eğitim süreçlerinin, birbirini takip eden öğrenmeye dayanması sebebiyle (LehrplanPLUS Grundschule, 2014, 11-12), aile ve aile dışındaki tüm eğitim alanlarının birbirleriyle işbirliği yapmaları, Alman eğitim sistemi için büyük önem taşımaktadır. Çocukların yaşları ilerledikçe ebeveynlerle birlikte bakım evlerinin, öğretmenlerin ve okul sosyal hayatının da önemi artmaktadır. Böylece eğitim ve öğretim, hem çocukların hem de yetişkinlerin aktif olarak yer aldığı işbirlikçi, iletişimsel ve eğitim etkinlikleri çerçevesinde gerçekleşir. Dolayısıyla ebeveynlerle eğitim-öğretim ortaklığının kurulması, ebeveynlerin danışmanlığı, eğitim ve öğretim görevinin temel bir parçası olarak kabul edilmektedir. Böylece yaşayan bir eğitim ve öğretim ortaklığının atmosferi çerçevesinde okul ve ebeveynler, eğitim süreçleri çerçevesinde çocukların sorumluluklarını ve eğitim başarılarını üstlenmiş olurlar (Empfehlung zur Arbeit in der Grundschule, 2015, 27).

Ebeveynler, eğitim-öğretimle ilgili sorumluluk ve haklarını ilk ve ortaöğretim okullarında bulunan Ebeveyn Danışma Kurulu (Elternbeirat); diğer bir ifadeyle Ebeveyn Konseyi ve Veli Ana Danışma Kurulu (Verbundelternbeirat) gibi ebeveyn-okul katılım organları ile kullanırlar. Genel olarak okul içindeki veli katılımı, okul çağı sınıftaki alt sınıflarda sınıf-veli toplantısı, sınıf bakımı/Klassenpflegschaft), okulun bir bütün olarak üst seviyelerinde Okul Veli Konseyi/Schulelternbeirat ve Veli Temsilciliği/El-

ternvertretung olmak üzere iki düzeyde gerçekleşir. Okullardaki veli temsilciliklerini il, ilçe ve bölgeler düzeyinde ebeveyn konseyleri (Elternrat auf Stadt-, Kreis- oder Gemeindeebene) ve eyalet düzeyinde ise İl Eyalet Veli Konseyi/Landeselternbeirat, Federal düzeyde ise Eyalet Veli Danışma Konseyleri/Bundeselternrate temsil ederler.

Veli danışma kurulları, öğrencilerin yasal yetişkin velilerinden oluşur ve okulda genel önem taşıyan konuları görüşmek üzere toplantılara katılır. Öğrencilerin eğitim ve öğretiminden ortaklaşa sorumlu olan ebeveyn ve öğretmenler arasındaki güven ilişkisini derinleştirmek, velilerin çocuklarını yetiştirme ve eğitime hususundaki ilgisini artırmaya çalışmak, kurulların görevleri arasında yer almaktadır. Bütün ya da tek tek öğrencilerin velilerine özel konularla ilgili bilgilendirme yapmak, problemlerin çözümüne yardımcı olmak, ebeveynlerin istek ve önerilerini tartışmak, alınan kararları okul idaresine bildirmek, okul forumu müzakerelerine ve okul izin günlerinin belirlenmesine dair toplantılara katılmak, oylamalarda görüş beyan etmek, bir öğrencinin okuldan uzaklaştırılmasına yol açabilecek yargılamalarda, devlet ve belediye okullarının kurulmasında veya dağılmasında, eğitimle ilgili değişikliklerde, okul için isim belirleme konularında görüş açıklamak, okul düzenlemelerine katkıda bulunmak, Veli Danışma Kurulunun diğer görevleri arasında yer almaktadır.

Okul müdürü, genel öneme sahip konularda Veli Danışma Kurulunu en kısa zamanda bilgilendirir ve kurulun çalışması için gerekli imkânı sağladığı gibi Ebeveyn Danışma Kurulunun öğretmenleri bilgilendirme hususunda da yardımcı olur. Veli danışma kurulunun tavsiye ve önerileri yeterlilikler kapsamında, müdür, okul müfettişliği ve muhasebe görevlisi tarafından makul bir süre içerisinde değerlendirilir ve alınan kararlar kurula bildirilir (BayEUG, 2000, Madde: 64-68). Federal düzeyde, il veli danışma konseyleri, velileri eğitim politikası alanındaki gelişmeler hakkında bilgilendirmek ve velilere okul konularında tavsiyelerde bulunmak için bir araya gelirler (Eurydice, 2016, 62).

Hessen’de olduğu gibi, bazı eyaletlerde başkanlığını sınıf öğretmenin yaptığı sınıf komiteleri/konferansları da bulunmaktadır. Komitede sınıfta düzenli olarak çalışan tüm öğretmenlerin yanı sıra diğer sosyal pedagoglar da yer alır. Komite, sınıfla ilgili ders ve eğitim çalışmalarıyla ilgili sorulara yasalar, yönetmelikler ve idari hükümler bağlamında karar verir. Ayrıca öğrenci nakilleri, derecelendirme, sertifikalar ve dereceler, öğrencilerin çalışma ve sosyal davranışları, öğrencilerin ileri eğitimleri ve alan öğretmenlerinin çalışmalarının koordinasyonu, disiplinler arası ilişkiler, öğrenci, öğretmen ve ebeveynlerin sınıfta veya başka etkinliklerde birlikte çalışma ve işbirliği yapma detayları gibi hususlarda kararlar verir. Sınıf konferansının eyalet eğitim kanununu 75. Maddesine göre alınan kararlar doğrultusunda okul müdürünü yönlendirme hakkı vardır (Hessische Rahmenplan Grundschule, 1995, Madde: 127, 135, 73-76, 16).

Okulların Coğrafi Dağılımı, Okul Bölgesi ve İstisnaları

Almanya'da okulların coğrafi dağılımları, belediyeler, ilçeler, valilikler, okul dernekleri ve eyaletler ile okul idarelerinden temsilcilerin yer aldığı okul kurulları tarafından belirlenmektedir (Schmidt, 2000, 252). Zira belediyeler, valilikler ve ilçeler kamu maliyesinin birer taşıyıcısı olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede her eyaletin kültür ve eğitim bakanlıkları başta olmak üzere, en üst düzey eğitim sorumlusu, okul müfettişlikleri ve belediyeler bölgelerinde dengeli, etkin, verimli ve yeterince farklılaştırılmış bir eğitim yelpazesine sahip bir eğitim sistemi için ortak ilkeler belirleme hususunda işbirliği yaparlar. Eğitim planları hazırlanırken yerel özellikler, ihtiyaçlar, bölgesel sosyoekonomik ve kültürel durum göz önüne alınmaktadır. Türlerine göre okul sayılarının belirlenmesi ve coğrafi dağılımlarında ise, bölge halkının tercihi, demografik tahminler, bölgedeki okul çağındaki çocuk ve ergenlerin sayısı gibi hususlarda yapılan ihtiyaç analizlerinin sonuçlarına göre yapılmaktadır. Kurullar tarafından hazırlanan planlar, eyalet kültür bakanlıkları ve okul yetkililerinin karşılıklı koordinasyon ve onayından sonra ya hemen uygulanmaya konulmakta veya -bazı eyaletlerde olduğu gibi- bir süre denemeye tabi tutulmaktadır (Eurydice, 2016, 108).

Birçok eyalette okul kanunları ilk ve ortaokul çağındaki çocukların bölgedeki hangi okula gideceklerini velayet hakkına sahip ebeveynlerin ikamet ettikleri yerlere göre belirlendiğini kayıt altına almaktadır. Çocuğa gün içinde bakan akrabalar, tanıdıklar veya ikinci bir kişinin oturduğu yer, ikamet yeri olarak kabul edilmemektedir. Amaç, mevcut öğretmenlerin ve mekânların etkili, dengeli (orantılılık ilkesi) ve ihtiyaç temelli kullanılmasını sağlamaktır (SchG, 1983). Diğer yandan zorunlu okulların bütünleştirici işlevinin korunmasını, bölgenin tüm sosyal ve etnik gruplarının bir araya gelmesini mümkün kılmaktır.

Okul değiştirilmesi ile ilgili istisnalar, ancak zorunlu pedagojik nedenler, kamu yararı, eğitim-öğretimin iyileştirilmesi ve çocuğun huzuru gibi gerekçeler ortaya çıktığında yerine getirilmektedir. Öğrenci sayısının düşmesi, okulun güvenliği, uzaklık, kardeşlerin ayrı okullarda bulunması, çocuğun bölgesinde yaşadığı dezavantajlar, hastalık veya doğuştan getirilen bireysel özellikler, ebeveyn veya vasisinden kaynaklanan sebepler, okul değişimi için kıstas sayılır. Anaokulu veya mahalle arkadaş grubunun çoğunun diğer bir okula devam etmesi, okula ulaşımın uzak, meşakkatli (birçok kavşaktan geçme gibi) ve kendine has riskler taşıması, devam ettiği okuldan dışlanma tehdidi ve yeni duruma uyum sağlayamama gibi sebepler de okul değişimi için dikkate alınmaktadır. Zira bu gibi hususlar, çocuk için kalıcı ve ciddi dezavantajlar teşkil edebilir. Okul değiştirmek için ileri sürülen her türlü gerekçe, ciddi bir şekilde araştırılmakta, bazen mahkeme veya notere yapılan yeminli ifadeler gerekli olmakta ve ancak yeterli haklı sebepler bulunduğu takdirde okul değiştirilmesine izin verilmektedir (SchG, 1983, Madde: 4, 76). Ebeveynler Kuzey Ren-Vestfalya ve Schleswig-Holstein eyaletlerinde, yukarıda belirtilen uygulamadan farklı olarak çocuklarını ikamet yerlerinin dışındaki bir ilkokula kayıt ettirmekte serbesttirler (Eurydice, 2016, 108).

Öğrenci Taşıma ve Kaza Sigortası

Eviden okula gerekli ulaşımın nasıl sağlanacağı, yerel koşullara ve bireysel durumun şartlarına bağlıdır. Öğrencilerin ev ve okul arasında taşınması için tüm eyaletlerde aralarında bazı farklılıklar olmakla birlikte taşımadan yararlanacak grup ve yararların kapsamı bakımından yasal düzenlemeler vardır. Ancak temel olarak okul güzergâhının uzunluğu, okul bölgelerinin tanımı, ulaşımın tehlikeli ve zor oluşu gibi hususlar belirleyici olmaktadır. Dolayısıyla toplu taşıma hizmetleri belirli koşullar altında yapılmaktadır. Öğrenci taşımacılığının sorumluluğu, genellikle il ve ilçelere aittir ve taşımacılığın finansmanı okul yetkilileri, kentsel veya kırsal bölge yönetimleri (genellikle belediyeler) tarafından sağlanmaktadır. Devlet de masraflara hibe yoluyla katılmaktadır. Böylece sosyal tabakalar, şehir ve kırsal bölgeler, engelli olan ve olmayan çocuklar ile ergenler arasında eşit fırsatlar sağlanmasına dikkat edilmektedir.

Öğrenci toplu taşımacılığında ilkökul öğrencileri için 1.5-2, beşinci sınıftan itibaren ise 3-4 km. uzaklık makul sayıldığı gibi tehlike, trafik yoğunluğu veya olağandışı yerel koşullar söz konusu olduğunda da kısa bir mesafe için de gerekli görülebilmektedir (Schmidt, 2000, 254). Toplu taşımının yukarıda sayılan birimler tarafından sağlanamaması durumunda belediyeler, kendi okul otobüslerini kullanırlar. Taşıma, ekonomik durum veya engellilik sebebiyle öğrenciye makul değilse, sübvansiyon verilen özel arabalar kullanmak mümkündür. Bir öğrencinin fiziki veya zihinsel bir engeli bulunması ya da duygularının şiddetli bir şekilde bozuk olması sebebiyle tek başına seyahat edemeyeceği durumlarda eşlik eden bir kişinin seyahat masrafları da karşılanabilmektedir.

Toplu taşımalarda kaza sigortası, tüm öğrenciler için derslerde, okula gidiş-dönüşlerde ve okulun denetiminde olan derslerden önce ve sonra düzenlenen bütün etkinlikleri kapsar. Ayrıca okul tarafından sunulan okul yemekleri, okul gezileri, yurtiçi ve yurtdışı eğitim gezileri ve öğrenci kampları da kaza sigortası kapsamındadır. Yasal kaza sigortasının üstlenicisi genellikle Bölge Kaza Sigortası Birliğidir (Eurydice, 2016, 86-87).

Sınıf Dışı Eğitim: Ödev Evleri (Horte'ler)

Değişen yaşam koşulları, ilkökullarda öğrencilerin ders öncesi ve sonrası eğitiminin yanı sıra öğleden sonra okul veya okul dışında eğitim almalarını önemli hale getirmiştir. Bu sebeple Almanya'da -tam gün eğitim kapsamında olmasa da- öğrencilerin ders, ev ödevi veya eğitimle ilgili diğer etkinlikleri yapmak üzere devam ettikleri Ödev Evleri (Horte) bulunmaktadır. Bunlar, çocuk ve gençlerin refahı için kurulmuş birer eğitim kurumudur. Söz konusu kurumlar, çocuk ve gençlik sosyal yardım kuruluşları, kültür, eğitim ve spor kulüpleri ile ebeveynler gibi müfredat dışı ortakların girişimiyle birçok yerde bulunmaktadır. Öğrencilerin okul dışında gönüllü olarak en az bir saat daha fazla eğitim aldığı ödev evlerinde yürütülen her türlü pedagojik faaliyet, okul ve horte idarelerinin yakın işbirliği, gözetim ve sorumluluğu ile gerçek-

leştirilir. Müfredat dışı bu faaliyetler, sabah dersleriyle kavramsal bir bağlamda yapılır ve derslerde eksik kalan eğitimi tamamlayıcı bir özellik taşır. Söz konusu derslerde tekrarlar, alıştırmalar, öğrenmeye destek olma, uygulama, grup çalışmaları, boş zaman etkinlikleri ve genişletilmiş çocuk bakımı faaliyetleri yapılmaktadır. Yardımlar, sınıf öğretmenleri, maaşlı uzmanlar, serbest/emekli pedagoglar ve fahri personel tarafından sağlanmaktadır. Ücretler ve malzeme giderleri, horte idareleri tarafından karşılanmakta; giderler için devletten de hibe alınabilmektedir. Ders dışı yardımlarda katılımcı öğrencilere her gün öğle yemeği verilmekte, diğer hizmetler ise çoğunlukla isteğe tabi tutulmaktadır. Günümüz Almanya'sında çocuklar için müfredat dışı eğitim ve bakım hizmetleri artarak yayılmaktadır. KMK'nın 2016-2017 uluslararası tanımına göre, ilk ve alt orta öğretimde öğrencilerin bütün gün okullarda, haftada en az üç gün ve günde en az yedi saat kalmaları gerekmektedir (Eurydice, 2016, 111).

Almanya'da İlkokul

Almanya'da ilkokul, 1918'den beri çocukları birlikte eğitme, eğitim-boş zaman arasındaki bağlantıya izin veren bir yaşam ve öğrenme yeri inşa etme hedefini gerçekleştirme anlayışla varlığını sürdürmektedir (Demant, 2017, 58). Tüm çocuklar için zorunlu eğitim sistemiyle ilk temas noktası ve çocukların öğrenme ve başarı isteklerini şekillendirmesi bakımından en önemli eğitim aşamalarından biri olarak kabul edilen ilkokul (Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule, 2015, 5), çocuklara ortak bir müfredat vasıtasıyla temel ve bağlantılı bilgi ve beceri kazandırmanın yanında, sosyokültürel hayata aktif katılımları için ebeveynleriyle birlikte rehberlik eder (Spaenle, 2014). Bu yönüyle ilkokul, toplumun çeşitliliğini yansıtmakta ve ebeveynlere ek olarak çocukları karmaşık dünyanın taleplerine hazırlamak için ikincil bir sosyalleştirme örneği oluşturmaktadır. Diğer taraftan ilkokul, okul öncesi ve ortaokullara gönüllü devam etme arasındaki bağlantıyı sağlayan (Demant, 2017, 58; Götz, 2018, 23) ortaokulların dayandığı temelleri oluşturan ileri eğitim ve mesleki kariyer için güvenilir bir yol ve referans kaynağıdır (Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule, 2015, 5). Buna göre ilkokullar öğrencileri yetenek ve ilgi alanlarına göre en uygun eğitim seviyesine yönlendirme gücüne sahiptirler. Dolayısıyla ilkokulun çocuğun yetenek ve ilgi alanlarına göre bir yol izleme ve ilkokul çağının sonunda hangi ortaokul formuna gideceğinin belirlenmesinde rol oynama gibi iki yönlü bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Eyaletlerin Eğitim ve Kültür Bakanlıkları İlkokul Çerçeve Planlarında ilkokulla ilgili çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Mesela Hessen Eyaletinde yukarıda ifade edilen hususlar dahilinde ilkokul, çocukları ileri eğitim ve yaşamı için en yüksek öğrenme yeteneğine sahip bir yaşta şekillendiren, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini en üst seviyede sağlayan bir eğitim aşaması (Hessische Rahmenplan Grundschule, 1995, 7), onların performanslarını teşvik eden, bireysel öğrenme fırsatlarını ve öğrenme ilgi alanlarını dikkate alan bir temel tecrübe mekânıdır (Hessische Rahmenplan Grundschule, 1995, 12-13).

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde ilkokul, öğrencilerin öğrenme sevinçlerini motive ederek öğrenmeyi gerçekleştirme isteklerini destekler, öğrenme içeriği itibarıyla, öğrencilerin öğrenme gereksinimlerine kökenleri ve yeteneklerinden bağımsız olarak fırsat ve imkân sunar. Bu bakımdan ilkokul, çocuğun bireysel yetenek ve eğitimlerinin geliştirilmesi ilkesini izler. Diğer taraftan, heterojen özelliği ile ortak öğrenme ve yaşamın başlangıç noktası olarak öğrencilerin sosyal becerilerini, biyografik, dilsel, kültürel, ideolojik ve dini deneyimlerini geliştirir. Onlara eğitim yolunda eşlik ederken, gelişimlerini bağımsız, sorumluluk ve değer bilincine sahip birer kişilik olarak güçlendirmek ve desteklemek için diğer eğitim kurumlarının yanı sıra ailelerle işbirliği içinde çalışır, temel eğitim ve öğretim misyonunu, oluşturduğu bu zeminde çocuk dostu olarak gerçekleştirir. Almanya’da ilkokul eğitiminin rekabet, ürün ve seçim odaklı bir başarı yerine “tanı, teşvik, bağımsızlık ve sosyal öğrenme ölçütleri” üzerine evirildiğini söylemek mümkündür (Demant, 2017,59-60; Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule, 2015, 6).

İlkokula Başlama Yaşı ve Sınıfların Teşkili

Almanya’da 30 Haziran itibarıyla altı yaşını tamamlayan çocuklar zorunlu eğitime tabidirler. Velilerin istemeleri halinde, erken okula başlatmayı teşvik etmek ve katılımı yüksek tutmak amacıyla 6 yaşında olan çocukların da kaydına fırsat verilmektedir. Bu sebeple ilkokul idareleri, öğrencileri tanımak ve işbirliğini güçlendirmek amacıyla okulöncesi eğitim kurumlarıyla işbirliği yapmaları konusunda uyarılmaktadır (Eurydice, 2016, 109; Hessische Rahmenplan Grundschule, 1995, Madde: 58).

Almanya’da ilkokul, Berlin ve Brandenburg hariç dört yıl olup 6-10 yaş grubunu kapsar. Öğrenim süresi 6 yıl olan Berlin ve Brandenburg’da okulöncesi eğitimde daha çok oyun ve eğlenceli öğrenme biçimlerine dayanan bir yapıdan daha sistematik okul öğrenme biçimlerine doğru esnek bir geçiş yapılmasına fırsat sağlanmaktadır. Bu eyaletlerde 5 ve 6. sınıflarda, ileri eğitim konusunda özel bir destek, gözlem ve yönlendirme çalışmaları yapılarak öğrencilerin ortaokullara geçişlerinde daha esnek bir geçiş hedeflenmektedir (Eurydice, 2016, 31).

Sınıflar, genellikle sınıf sistemine göre teşkil edilmektedir. Sınıfların teşkilinde çocukların farklı fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişim seviyeleri özellikle dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte sosyal öğrenme, sosyal eğitim ve sosyal çalışma biçimlerinin bir bütün olarak ilişkisi de sınıfların teşkilinde önemli rol oynamaktadır. Eyaletlerin çoğunda dersler, ilk iki yılda sınıf öğretmeni tarafından *sınıf odaklı* olarak verilir. Çünkü *Sınıf Öğretmeni* ilkesi, eğitim ve öğretimin birliğine, eğitim desteğinin sürekliliğine ve her öğrencinin ihtiyaçlarına farklı bir yanıt verilmesine imkân vermektedir. Böylece öğrenciler, çeşitli alan öğretmenlerinden ziyade sahasında profesyonel bir niteliğe sahip tek bir alan öğretmenine odaklanmakta, okula ve okul hayatına kolayca uyum sağlayabilmektedirler. Dersler, 3. sınıftan itibaren, alan öğretmenleri tarafından verilmeye başlanır ve böylece öğrenciler konu öğretmenliği ilkesinin geçerli ol-

duğu orta dereceli okullara geçiş için hazırlanmış olurlar. İlkokul eğitiminin sonunda bitirme sınavı yapılmadığı gibi kural olarak (Baden-Württemberg ve Rhineland-Pfalz eyaletleri hariç) diploma yerine tamamlama sertifikası verilmektedir. İlkokul eğitiminin nihayetinde bir çocuğun okuma -yazmanın temel yeterlilikleri, matematiğin temel alanlarında edinmesi gereken alt yeterlikler ile bağımsız kültürel tahsisat için başarılması gereken diğer yeterlikleri kazanmış olması hedeflenir (Eurydice, 2016, 108-110, 112-113).

İlkokullarda tam gün eğitim yapılmaktadır. İlkokul eğitim süreci için öğrenme içeriği, yeterlilikler ve konuya özel müfredat, çerçeve planlarında yer almaktadır. Öğrenme içeriği KMK'nın ilköğretim eğitim standartlarına göre belirlenmektedir. Okulun günlük ve haftalık pedagojik yapılanması, ebeveynler ve işbirliği ortakları (gençlik sosyal yardım kuruluşları, kiliseler, kulüpler, müzik okulları ve diğer kültürel kurumlar) tarafından birlikte hazırlanmaktadır (Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule, 2015, 6-7, 9). Eyaletlerin çoğunda haftada 5, bazı eyaletlerde ise ayda iki Cumartesi olmak üzere 6 gün ders yapılmaktadır. Bu uygulamanın olduğu eyaletlerde fazla ders yapılmamakta; aksine hafta içindeki dersler, Cumartesi günlerine dağıtılarak işlenmektedir. Genel olarak ilk iki sınıfta 20-22, üç ve dördüncü sınıflarda ise 27-29 saat ders işlenmektedir. Bir ders süresi 45 dakika olup dersler genellikle 7.30-8.30 ile 13.30-14.30 saatleri arasında yapılmaktadır. Eyalet kültür bakanları şartlara göre dersleri haftalık 5 veya 6 gün olarak düzenleyebilmektedirler (Eurydice, 2016, 110).

Eyaletlerin genelinde günlük okul süresi, 1. ve 2. sınıf öğrencileri için dört, 3. ve 4. sınıflar için beş saat olarak yapılmaktadır. Yıllık ders günü haftada 5 gün eğitim yapılan eyaletlerde 188, 6 gün eğitim yapılan eyaletlerde ise 208 gündür. Not sistemi 1'den 6'ya kadar olup 1 çok iyi, 2 iyi, 3 tatmin edici, 4 yeterli, 5 zayıf, 6 yetersiz şeklindedir (Eurydice, 2016, 134; Hessische Rahmenplan Grundschule, 1995, 23).

Bavyera'da olduğu gibi bazı eyaletlerde derslerin sabahleyin zamansal olarak ayarlanması, öğrenmeye yönelik, çocuk odaklı, hareket ve teneffüs ihtiyacı dikkate alınarak ayarlanır. Okul idaresi, öğrenme daireleri ve öğrencilerle birlikte planlanıp tasarlanan günlük okul hayatı, dua, okul kahvaltısı, sınıf konseyi toplantısı, egzersiz molaları, muhtelif oyunlar, çeşitli dini ve kültürel kutlamalar ile haftalık finaller gibi ritüellerden oluşturur. Söz konusu etkinlik ve ritüellerin öğrencilerle birlikte planlanması okulda güven ve aidiyet atmosferi oluşturması bakımından önemsenmektedir (LehrplanPLUS Grundschule, 2014, 26, 10).

Öğrenme Programlarının Özellikleri ve Öğrenme Alanları

Almanya'da ilköğretim okulu eğitimi süreci için gerekli olan öğrenme içeriği, beceri ve yeterlilikler, konuya özel müfredat, takip edilecek olan usul ve yöntemler, Almanya çapında hedef perspektifleri sunan KMK'nın belirlediği „Eğitim Standartları“ çerçevesinde hazırlanır. Müfredatın geliştirilmesinin sorumluluğu, ilkokul, diğer tüm okul türlerinin yönetimi ve eyaletlerin eğitim bakanlıklarının elindedir (Eurydice,

2016, 112). Yukarıda da ifade edildiği gibi, öğrenme alanları bütün olarak değerlendirildiğinde ilkökul öğrenme programının yetkinlik odaklı, heterojen ve kapsayıcılık esasına dayalı, disiplinler arası ve konu-bağlama çalışmasını esas aldığı söylemek mümkündür. Programa göre yetkinlik gelişimi ve bilgi edinimi, el ele giden bir sürecin sonucudur. Bu sebeple program, engellilik, soy, köken, cinsiyet, başarı, kültürel arka plan ve inanç gibi ayrımcılığın dezavantajlarından bağımsız, tüm çocukların yeterliklerini, öğrenme ihtiyaç ve ilgi alanlarını dikkate alarak teşvik edici öğrenme ortamları sunmayı hedefler. Daha önce de belirtildiği gibi çocuklar dünyayı öğrenme programlarından veya derslerde tecrit edilmiş olarak öğrenemez, düşünemez, yaşayamaz, beceri kazanamaz ve deneyimleyemezler. Aksine bir arada, somut durumlarla, önemli konular ve sosyal değişimlerle uğraşırken geliştirirler. Yetkinlik odaklı ve çocukları aktif olarak şekillendiren bölümler arası eğitim süreçleri, tüm becerileri devreye sokarak çocukları zorlar ve güçlendirir (Eurydice, 2016, 13).

Almanya'da ilkokulun temel alanını Almanca, Matematik ve Fen Eğitimi oluşturur. Ülke genelinde Almanca, Matematik, Hayat bilgisi, Yabancı dil, Sanat, Materyal/Tekstil Tasarımı, Müzik, Spor ve Din/Etik dersleri yer almaktadır. (Eurydice, 2016, 112-113; Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule, 2015, 9).

Sınıf Öğretmeni İlkesi

Yukarıda da belirtildiği gibi, Almanya'da ilkokulların ilk iki sınıfında derslere sınıf öğretmenleri, 3. sınıftan itibaren ise gittikçe artan bir oranda alan öğretmenleri girmeye başlar. Sınıf öğretmeni ilkesi, eğitim ve öğretimin birliğinin temini, eğitim desteğinin sürekliliğinin sağlanması, her öğrencinin ihtiyaçlarına farklı bir yanıt verilmesi, öğrencilerin okul öncesi eğitimden sonra okula uyum sağlamaları bakımından önemli görülmektedir. Diğer yandan sınıf öğretmeni, öğrencilerin kişisel yetenek, imkân ve ilgi alanlarının keşfedilmesi, başarı durumlarının belirlenmesi ve her çocuğun en iyi şekilde gelişmesine yardımcı olunabilmesi bakımından öğrenciler için önemli bir figürdür. Derslere 3. sınıftan itibaren girmeye başlaması ise, öğrencilerin alan öğretmeni prensibinin hüküm sürdüğü ortaokullara hazırlanmış olmaları bakımından önemsenmektedir.

Eyaletlerin bir kısmında 1 ve 2. sınıfların bir arada eğitim gördükleri çok yıllık eğitim sağlayan karma sınıflar bulunmaktadır. Bu sınıflarda ortak/kapsayıcı bir program uygulanmakta ve öğrenciler bireysel öğrenme süreçlerine göre 1-3 yıl arasında 3. sınıfa geçebilmektedirler. Uygulamadan maksat, bireyselleşme talebini yapısal olarak desteklemek üzere çocukları birlikte eğitmek ve bir üst sınıfa esnek bir geçiş sağlamaktır. Bu tür sınıflarda derslere birkaç öğretmen; ancak özellikle sınıf öğretmenleri girmektedirler (Eurydice, 2016, 108-111, 117; Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule, 2015, 11).

Sınıf öğretmenlerinin dört veya 6 yıllık eğitimin sonunda farklı türlerde eğitim veren ortaöğretim (Sekundarbereich I) kurumlarından birine geçiş sürecindeki kana-

atleri, yol gösterici olması bakımından önemlidir. Bu açıdan sınıf öğretmenlerinin diğer alan öğretmenleriyle birlikte bütün çocukların en iyi şekilde gelişmesine yardımcı olma ve onlara eşlik etme sorumlulukları bulunmaktadır. Amaç, çocukların olgunluğa ulaşmalarına ve kendi kaderlerini tayin etmelerine yardımcı olmaktır (Demant, 2017, 59). İlkokulların en önemle pedagojik eylemlerinden biri, pedagojik teşhis ve ardından öğrencilere destek verilmesidir. Çünkü öğrenme zorluğunun zamanında tespit edilmesi ve verilmesi gereken desteğin olabildiğince erken başlatılması öğrencilerin geleceği açısından önemlidir (Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule, 2015, 21).

Eğitim Düzeylerinden Birbirine Geçişler

Almanya'da eğitim kurumları arasındaki geçişleri optimize etmek ve eğitim kalitesinin yüksek seviyede olmasını sağlamak, eğitim ve öğretimin önemli görevleri arasında yer almaktadır. İrtibatı sağlayıcı, düzenli ve saygın bir işbirliği, günlük bakım merkezlerinden ilköğretim okuluna geçişin uyarlanabilir bir tasarımı için ön koşul olarak kabul edilmektedir. Bu maksatla ilkokullara kaynaklık teşkil eden gündüz bakım evleri işbirliği yapılması, önemle tavsiye edilmektedir. Zira yapılacak olan işbirlikleri, çocukların ortak gelişimine, ortak bir dil ve eğitim anlayışı geliştirmelerine; dolayısıyla tutarlı bir eğitim uygulamasının teşkiline hizmet etmektedir. İlişkiler, karşılıklı ziyaretler, öğretmen ve diğer eğitimcilerin ortak tartışmalara katılımı, uzmanlık paylaşımı, kayıt sırasında edinilen bilgilerin kullanımı, bilgi alışverişinde bulunma ve koordinasyon, eğitim hedef ve koşullarının bilinmesi, çekirdek müfredat ve öğrencilerin bireysel ihtiyaçları vs. hakkında önceden malumat sahibi olma şeklinde gerçekleşir. Ayrıca anaokulundan gelen önerilerin dikkate alınması ve projelerin sürdürülmesi, özellikle başlangıç aşamasındaki derslere yol göstereceğine inanılmaktadır. Bu ve benzeri etkinliklere ebeveynlerin katılımının sağlanması, bireysel danışmanlıklarının daha da derinleştirilecektir.

Bütün eyalet eğitim kanun ve yönetmeliklerinde okul öncesi eğitim kurumlarıyla olduğu gibi ilkokulların ortaöğretim okullarıyla da ilişki ve iletişim halinde olmaları kayıt altına alınmıştır. Buna göre transfer kavramı temelinde transferden önce ve sonra makul bir süreyi kapsayan karşılıklı sorumlu ve bağlayıcı işbirliği yapılması gerekmektedir. Bu sebeple düzenli çalışma grupları oluşturularak ortak konferanslar, çeşitli ortaokul türlerinin öğretmenlerinin karşılıklı ziyaretleri, bu okulların müfredatlarının incelenmesi, transferle ilgili hususların görüşülmesi, didaktik-metodik yaklaşımlar ve eğitim standartları hakkında görüş teatisinde bulunulur. Buna bağlı olarak, her bir sınıfa geçiş ve geçirgenliğin kolay bir şekilde sağlanması için, dersler ve derslerin organizasyonu hakkında karşılıklı bilgilendirme yoluyla işbirliği yapılması sağlanır. Okul müfettişliklerinin desteğiyle okul müdürleri, öğretme ve öğrenme hedefleri, içerik ve uygulamaların öğretilmesi, öğrencilerin performans gelişimiyle ilgili deneyimlerin paylaşılması, ders kitaplarında ve diğer alanlarda tecrübe alışverişinin sağlanması öğrenci transferinde önemli rol oynamaktadır. Ayrıca, ortak veli bilgilendirme etkinlikleri düzenlenir, okullar arası çeşitli proje veya pilot sistemler gibi işbirliği biçimleri,

düzenli değişim ve yansıtma toplantılarında değerlendirilir (LehrplanPLUS Grundschule, 2014, 25-26; VOBGM, Madde: 5). Nihayet ön sınıfların oluşturulması, ifade edilen söz konusu faaliyetler sonucunda elde veriler ışığında okul yetkilileri ve okul müfettişliği (Schulaufsichtsbehörde) gerçekleştirilir.

İlkokuldan tam zamanlı ortaokul türlerinden birine geçiş, eyaletlere göre bazı değişiklikler göstermekle birlikte, genel olarak ortaokullarda herhangi bir okul türü veya eğitim kursu seçimi ile ilgili kararlar, 4., 5. ve 6. sınıfların sonunda verilir. Yukarıda da belirtildiği gibi, öğretim süresi 6 yıl olan eyaletlerde 5. ve 6. sınıflar yönlendirme sınıflarıdır. İleri eğitim seviyesi için karar verme aşaması olan bu dönemde çocuklar, her halükârda ebeveynlerin ayrıntılı tavsiyeleri, çocuğun ilkokuldaki gelişimi ve başarı durumu hakkında sınıf öğretmenleri ile okul idaresinin tespit ve önerileri esas alınmaktadır. Arzu edilen bir okul türüne geçiş için önemli koşulların başında öğrencinin yeteneği, belirli performans ölçütlerinin karşılanması ve arzu edilen okulların kapasitesi belirleyici olmaktadır. Bir orta öğretim okulunun seçimi sırasında ebeveynlerin ayrıntılı danışma hakları bulunmaktadır. Ebeveynlerin okul ile ilgili aldıkları kararlar, Sınıf Komitesinde görüşülmek üzere yazılı olarak sınıf öğretmenine iletilir. Sınıf Komitesi toplanarak ebeveynlerin kararını öğrencinin performansını esas alarak görüşür ve alınan karar aileye yazılı olarak bildirilir. Alınan bu karar, okul veya program için bir öneri niteliğindedir. Alınan kararın, ebeveynlerin isteği ile çelişmesi halinde yeni bir danışmanlık hizmeti verilmek durumundadır. Nihayet komitenin tespit ve kanaatleri doğrultusunda bir oylama yapılarak çocuğun devam edebileceği okul belirlenmiş olur. Söz konusu oylamada okulun oyu, öğrencilerin ileri eğitimleri için verilen karar veya karar desteğinin temelini oluşturur (Eurydice, 2016, 26, 127).

Değerlendirme ve Sonuç

Alman eğitim sistemi, federal devletin yetki ve sorumluluğu altındadır. Eyaletler ise eğitim, bilim, kültür, sanat ve inanç gibi alanlarda politikalar belirleme ve uygulama özgürlüğüne sahiptirler. Devletin eğitimden sorumlu oluşu, vatandaşlarına karşı taşıdığı eğitim misyonunun bir yansıması, çocuk ve ergenlerin temel haklarının geliştirilmesi ve anayasal şartlara uygun olarak yerine getirilip getirilmediğinin denetlenmesi anlamına gelmektedir. Eğitim faaliyetlerinde özgür olmaları eyaletlere coğrafi, sosyokültürel ve tarihi teamüllerin gerektirdiği uygulamaları yerine getirebilecek adil bir okul ve ders yelpazesinin sürdürülmesine imkân sunmaktadır.

Almanya'da okulların temel görevi, pedagojik faaliyetleri yerine getirmenin yanı sıra toplumun sosyal hafızasını, evrensel değer ve normlar gibi kültürel değerlerin iletilmesi olarak belirlenmiştir. Ancak bu görevin Hıristiyan inanç esasları doğrultusunda yerine getirilmesinin okul kanunlarıyla kayıt altına alınmış olması Alman ilk ve orta öğretim sisteminin Hıristiyan karakterli olduğu manasını taşımaktadır. Alman eğitim sisteminde ebeveynler eğitimin en önemli muhatabı olarak kabul edilmesi ve birbirlerine kaynaklık teşkil etmeleri itibarıyla öğretim kuruluşlarının anlamlı bir işbirliği yapmak durumunda olmaları, Alman eğitim sisteminin önemli özelliklerindedir.

Almanya'da İlkokul Sistemi

Okulların coğrafi dağılımları belediyeler, valilikler, ilçeler, okul idareleri, okul dernekleri ve sivil teşekküllerden temsilcilerin yer aldığı okul kurulları tarafından belirlenmekte, ilk ve ortaokul çağındaki çocukların bölgedeki hangi okula gidecekleri velayet hakkına sahip ebeveynlerin ikamet ettikleri yerlere göre belirlenmektedir. Okullara ulaşımın nasıl sağlanacağı yerel koşullara ve öğrencilerin bireysel şartlarına bağlıdır.

Almanya'da ilkokulun misyonu, çocuklara ortak bir müfredat vasıtasıyla temel bilgi ve beceri kazandırmak, onlara sosyokültürel hayata aktif katılımları için rehberlik etmek olarak belirlenmiştir. İlkokullarda sınıf öğretmenliği ilkesi esas olmakla birlikte dersler, 3. sınıftan itibaren alan öğretmenliğinin geçerli olduğu orta öğretime hazırlık maksadıyla alan öğretmenleri tarafından verilir. İlkokul öğrenme programının yetkinlik odaklı, heterojen ve kapsayıcılık esasına dayalı, disiplinler arası ve konu-bağlama çalışmasını esas almaktadır.

Sonuç itibarıyla Almanya'da ilk ve ortaokul sistemi, başta göçmenler olmak üzere toplumun bütün kesimlerini kapsayacak şekilde tesis edilmiş, yerel özellikler taşıyan, tarihi teamüllerin eğitime yansıtılmasına imkân veren bir nitelik taşımaktadır. Eğitim yükünün büyük oranda belediyeler ve diğer sivil teşekküller tarafından paylaşıldığı Alman eğitim sistemi, evrensel değer ve Hıristiyanî özellikler taşıyan kuşatıcı bir yapıya sahiptir. Öneri itibarıyla söylemek gerekirse, Türkiye'de de okul öncesi eğitim daha yaygın hale getirilmeli, birbirine kaynaklık teşkil eden okul öncesi, ilkokul ve ortaokulların birbiriyle akademik kadro, eğitime dair çeşitli etkinlikler, proje paylaşımı, müfredat ve öğrencilerle ilgili başarı durumu gibi alanlarda sıkı ilişki kurmaları sağlanmalıdır. Ayrıca ebeveynlerin eğitim paydaşlığı güçlendirilmeli, devletin genel kontrol ve sorumluluğu çerçevesinde eğitim yükünün belediyeler başta olmak üzere diğer sivil teşekküller tarafından üstlenilmesi denenmeli ve en önemlisi KMK benzeri bir yapı Türkiye'de de geliştirilmelidir.

Kaynakça

- Bayerisches Gesetz über das Erziehungs- und Unterrichtswesen in (BayEUG) der Fassung der Bekanntmachung vom 31. Mai 2000, Münih.
- Demant, L. (2017). *Teilhabe an Bildung- Beratung und professionelles Handeln*, Springer, Wiesbaden.
- Eurydice (2012). *Das Bildungswesen in der Bundesrepublik Deutschland 2011/2012*, Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland, KMK, Bonn.
- Eurydice (2016). *Das Bildungswesen in der Bundesrepublik Deutschland 2015/2016*, Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland, KMK, Bonn.

- Eurydice (2017). Das Bildungswesen in der Bundesrepublik Deutschland 2016/2017, Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland, KMK, Bonn.
- Empfehlungen zur Arbeit in der Grundschule, (Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 02.07.1970 i. d. F. vom 11.06.2015, Sekretariat der Ständigen Konferenz der Kultusminister der Länder in der Bundesrepublik Deutschland (KMK), Berlin.
- Führ, C. (1996). Deutsches Bildungswesen Seit 1945, Inter Nations, Bonn.
- Hessisches Schulgesetz (Schulgesetz-HSchG), Landesrecht Hessen, Lehrkräfte und Schulleitung, Rechtsstellung der Lehrerinnen und Lehrer.
- LehrplanPLUS Grundschule (2014). Bayerisches Staatsministerium für Bildung und Kultus, Wissenschaft und Kunst, München.
- Pant, H. A. (2016). „Einführung in Den Bildungsplan 2016“, Bildungsplan 2016, Baden-Württemberg Ministerium für Kultus, Jugend und Sport, Lehrkräftebegleitheft, Villingen-Schwenningen, Würzburg.
- Rahmenplan Grundschule, Rahmenplan Grundschule gemäß der 204. Verordnung über Rahmenpläne des hessischen Kultusministers vom 21.3.1995, Wiesbaden.
- Schmidt, R. (2000). „Der Schulbezirk und seine Ausnahmen“, Schulverwaltung, Zeitschrift für Schulleitung, Schulaufsicht und Schulkultur, 9/2000, Carl Link Verlag, Kronach, München, Bonn, Potsdam.
- Schulgesetz für Baden-Württemberg (SchG) in der Fassung vom 1. August 1983, Saarbrücken.
- Spaenle, L. (2014). „Vorwort“, LehrplanPLUS Grundschule, Bayerisches Staatsministerium für Bildung und Kultus, Wissenschaft und Kunst, München.
- Verfassung des Landes Baden-Württemberg, (1981) Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland, Bühl-Baden.
- Verordnung zur Ausgestaltung der Bildungsgänge und Schulformen der Grundstufe (Primarstufe) und der Mittelstufe (Sekundarstufe I) und der Abschlussprüfungen in der Mittelstufe (VOBGM: Madde: 5), 2011, Wiesbaden.